

СТ А Н О В И Щ Е

за дисертация на тема:

***„Устойчивост, копинг стратегии и учебна успеваемост на ученици от
горна училищна възраст в Гърция“***

за придобиване на образователна и научна степен

"доктор" в област на висшето образование: 3. Социални,
стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2

Психология, докторска програма: "Педагогическа и
възрастова психология"

автор: **ГАРИФАЛИЯ ПЕТРОС МИТОЛИ**

Научен ръководител: доц.д-р Наташа Ангелова

1.Актуалност и значимост на темата

Научната актуалност на изследването произтича преди всичко от интегрираното разглеждане на три взаимосвързани конструкта – психологическата устойчивост, стратегиите за справяне и академичните постижения. Подобен подход позволява да се изследват механизмите, чрез които личностните и адаптационните ресурси на юношите се свързват с тяхното функциониране в училищна среда. Авторката аргументира наличието на изследователска празнина, свързана с необходимостта от по-задълбочено емпирично изясняване на отношенията между устойчивостта, стратегиите за справяне и измеримите академични резултати, както и на значението на демографски фактори като пол, възраст и семейна структура.

Приложната актуалност на темата се определя от възможността получените резултати да бъдат използвани при разработването на психологически, педагогически и психосоциални подходи за подкрепа на учениците. Това придобива допълнително значение в условията на икономическа и образователна несигурност, семейно напрежение и последствията от пандемията от COVID-19, които дисертационният труд идентифицира като съществени характеристики на средата, в която се развиват

съвременните гръцки юноши. Практическата значимост се свързва с възможността емпирично установените зависимости да подпомогнат дейността на училищните психолози, педагогическите съветници, учителите и други специалисти при изграждането на интервенции за укрепване на устойчивостта, развитие на адаптивни стратегии за справяне и подпомагане на академичната адаптация на подрастващите. Самият дисертационен труд поставя като своя цел предоставянето на емпирични основания за разработване на образователни и психосоциални интервенции.

2. Кратка характеристика на съдържанието на дисертационния труд. Оценка на методологията и резултатите от изследването

Дисертационният труд е структуриран в съответствие с логиката на едно завършено теоретико-емпирично психологическо изследване. Разработката е с общ обем от 162 страници, включва 22 таблици и 1 фигура, а използваната литература обхваща 391 заглавия, което свидетелства за значителна информационна и теоретична база на изследването.

В теоретичната част последователно са разгледани основните конструкти, върху които се изгражда изследователският модел – психологическата устойчивост, факторите, които я детерминират, възможностите за интервенция и нейното развитие в юношеска възраст, стратегиите за справяне и академичните постижения. Теоретичният анализ създава необходимата концептуална основа за емпиричното изследване и позволява проблемът да бъде разгледан в контекста на педагогическата и възрастовата психология.

Методологичната част е организирана около ясно определени цел, изследователски задачи, въпроси и хипотези, характеристика на извадката, използвания инструментариум, етичните аспекти на изследването и анализа на надеждността. Подобна структура осигурява логическа връзка между теоретичните постановки и последващата емпирична проверка.

Изследването е реализирано като количествено, корелационно и напречно-срезово, което е подходящо с оглед на стремежа да бъдат установени връзките между психологическата устойчивост, стратегиите за справяне и академичните постижения, както и различията по отделни демографски характеристики. Трите основни хипотези са формулирани ясно и произтичат логично от теоретичния модел: очаква се положителна връзка между устойчивостта и справянето, между справянето и академичните постижения и между устойчивостта и академичния успех.

Изследователската извадка включва 110 ученици на възраст 13–15 години от гимназия „Поликастро“. В нея са включени 62 момичета и 48 момчета, като участниците са сравнително равномерно разпределени и по клас – 54 ученици от втори и 56 от трети клас на прогимназията. Тази структура позволява извършването на сравнителни анализи по пол, възраст и клас, макар че обхващането на ученици от едно училище поставя естествено ограничение пред по-широкото генерализиране на резултатите за всички гръцки ученици.

Добро решение е използването на комбинация от самооценъчни психологически инструменти и обективен показател за академично представяне. Академичните постижения са операционализирани чрез общия среден успех за учебната година, получен от официалните училищни досиета, а не чрез субективна самооценка на учениците. Това може да се оцени като съществено методологично предимство, тъй като намалява риска трите основни променливи да бъдат измерени изцяло посредством един и същ тип самоотчет.

Статистическата обработка е извършена със SPSS, като приложеният статистически инструментариум е достатъчно разнообразен и съответства на поставените задачи.

Като цяло методологията може да бъде оценена като адекватно конструирана и съответстваща на целите и хипотезите на дисертацията. Силните ѝ страни са ясната операционализация на основните конструкти, използването на утвърдени психологически инструменти, включването на реален академичен показател и прилагането на подходящ набор от статистически методи. Методологичното ограничение, което следва да се има предвид при интерпретацията, произтича преди всичко от напречно-срезовия характер на изследването: установените зависимости позволяват изводи за свързаност, но не и категорични заключения за причинно-следствени отношения. Това ограничение е отчетено и от самия автор.

Съществено място е отделено на анализа на получените резултати. Освен изследването на устойчивостта и справянето с проблеми са приложени корелационни и регресионни анализи за установяване на отношенията между трите централни конструкта, допълнени от анализ на различията според демографски характеристики. *Особено значим е стремежът резултатите да бъдат обединени в цялостен интерпретативен модел, според който устойчивостта, стратегиите за справяне и*

академичните постижения функционират като взаимосвързани компоненти на адаптацията на подрастващите.

Дискусията и заключителната част надграждат статистическото представяне на резултатите чрез тяхното психологическо интерпретиране и съотнасяне към поставения изследователски проблем. Авторката достига до обобщението, че по-високите академични постижения са свързани с по-висока психологическа устойчивост и по-добра способност за справяне с проблеми, като едновременно с това устойчивостта е свързана със способността за управление на проблемите. Положително следва да се оцени и извеждането на практически измерения на резултатите, насочени към развитието на устойчивост, умения за решаване на проблеми, управление на стреса и подкрепящи отношения в училищната среда.

Като цяло методологичният апарат на дисертационния труд може да бъде оценен като добре структуриран, последователно приложен и съответстващ на изискванията за научно изследване в областта на психологията.

3. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

- Аналитично и емпирично е обоснована взаимовръзката между психологическата устойчивост, стратегиите за справяне и академичните постижения при ученици в юношеска възраст. Резултатите позволяват трите конструкта да бъдат разглеждани не изолирано, а като взаимосвързани компоненти на по-широката система на академичната и психосоциална адаптация.
- Разширено е разбирането за психологическата устойчивост като динамичен адаптационен ресурс, който е свързан както със способността за справяне с трудности, така и с академичното функциониране на подрастващите. Резултатите подкрепят концепцията, че устойчивостта не следва да се интерпретира единствено като устойчива личностна характеристика, а като процес, формиран във взаимодействието между индивидуални и контекстуални фактори.
- Установена и теоретично интерпретирана е ролята на стратегиите за справяне като свързващ механизъм между психологическите ресурси и академичното поведение. Емпиричните резултати показват силна връзка между устойчивостта и способността за управление на проблеми, както и между

справянето и академичния успех, което допълва съществуващите модели за адаптация към стрес в училищна среда.

- Резултатите предоставят емпирична основа за разработване на училищни програми за развитие на психологическа устойчивост и адаптивни стратегии за справяне. Те обосновават необходимостта подкрепата на учениците да не бъде насочена единствено към академичните умения, а и към способности за решаване на проблеми, управление на стреса и ефективно справяне с трудности.
- Създадени са основания за диференциране и персонализиране на психологическата и педагогическата подкрепа спрямо характеристиките на учениците. Установеното значение на възрастта и семейния контекст може да се използва при планиране на интервенции, съобразени със специфичните потребности и ресурсите на различни групи ученици.
- Формулирани са практически насоки за включване на развитието на устойчивост и умения за справяне в подготовката на учители и в училищните образователни програми. Това разширява приложното поле на резултатите отвъд индивидуалната психологическа работа и ги насочва към системно развитие на училищната среда.
- Обоснована е необходимостта от интегриран училищно-семеен подход при подкрепата на академичното и психологическото функциониране на юношите. Отчитането на семейната среда, индивидуалните психологически ресурси и училищните изисквания позволява разработването на по-холистични стратегии за превенция, подкрепа и насърчаване на академичния успех и благополучието на учениците.

4. Критични бележки, препоръки и въпроси към докторанта

Могат да се направят следните бележки и препоръки. Изследването е проведено върху 110 ученици от едно училище, което осигурява достатъчна основа за реализиране на поставените статистически анализи, но ограничава възможността изводите да бъдат пренасяни безусловно върху по-широката популация на учениците в Гърция. В бъдещи изследвания би било целесъобразно извадката да бъде разширена чрез включване на ученици от различни училища, региони и социално-икономически среди, което би повишило представителността и външната валидност на резултатите.

Втората бележка е свързана с напречно-срезовия и преимуществено количествен характер на изследването. Този дизайн позволява надеждно установяване на връзки между устойчивостта, стратегиите за справяне и академичните постижения, но не позволява категорични изводи за посоката и причинността на установените зависимости. Поради това в бъдеще би било полезно да се приложат надлъжни и многометодни изследователски дизайни, които да проследят развитието на тези взаимовръзки във времето и да включат допълнителни източници на данни – оценки от учители, качествени интервюта, показатели за училищен климат, родителска подкрепа и социално-икономически контекст. Подобна насока е посочена и от самата докторантка като перспектива за последващи изследвания.

Тези бележки не намаляват стойността на проведеното изследване, а по-скоро очертават естествени възможности за неговото разширяване, задълбочаване и последваща емпирична проверка.

Заклучение

Въз основа на цялостната оценка на дисертационния труд, неговите научни и научно-приложни приноси, както и на представените публикации по темата, считам, че трудът отговаря на изискванията на Закона за висшето образование, Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Не се регистрират данни за плагиатство. Количеството и качеството на рецензираните публикации съответства на стандартите.

Поради изложеното давам своята **положителна оценка** и убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление **3.2. Психология**, докторска програма **„Педагогическа и възрастова психология на ГАРИФАЛИЯ ПЕТРОС МИТОЛИ“** .

15.09.2026 г.

Изготвил становището.....

В.Търново

проф.д-р В.Чавдарова

О P I N I O N

on a dissertation entitled:

“ Resilience, coping strategies and academic achievement of upper school-age students in Greece“

submitted for the award of the educational and scientific degree Doctor (PhD)

in the field of higher education: 3. Social, Economic and Legal Sciences,

Professional field: 3.2 Psychology,

Doctoral programme: “ Pedagogical and Age psychology ”

Author: **GARYGALLIA PETROS MITOLI**

Scientific Supervisor: Assoc. **Prof. Natasha Angelova, PhD**

1. Relevance and Significance of the Topic

The scientific relevance of the study stems primarily from its integrated examination of three interrelated constructs: psychological resilience, coping strategies, and academic achievement. Such an approach makes it possible to investigate the mechanisms through which adolescents' personal and adaptive resources are associated with their functioning within the school environment. The author substantiates the existence of a research gap related to the need for a more in-depth empirical examination of the relationships between resilience, coping strategies, and measurable academic outcomes, as well as the significance of demographic factors such as gender, age, and family structure.

The applied relevance of the topic is determined by the potential for the findings to be used in the development of psychological, pedagogical, and psychosocial approaches aimed at supporting students. This acquires additional significance in the context of economic and educational uncertainty, family-related stress, and the consequences of the COVID-19 pandemic, which the dissertation identifies as important characteristics of the environment in which contemporary Greek adolescents develop. The practical significance of the study lies in the potential of the empirically established relationships to support the work of school

psychologists, educational counsellors, teachers, and other professionals in designing interventions aimed at strengthening resilience, fostering adaptive coping strategies, and facilitating adolescents' academic adjustment. The dissertation itself identifies as one of its objectives the provision of an empirical basis for the development of educational and psychosocial interventions.

2. Brief Overview of the Dissertation. Evaluation of the Research Methodology and Results

The dissertation is structured in accordance with the logic of a comprehensive theoretical and empirical study in psychology. The dissertation comprises a total of 162 pages, including 22 tables and 1 figure, while the bibliography contains 391 sources, attesting to the substantial informational and theoretical foundation of the research.

The theoretical section systematically examines the main constructs underlying the research model: psychological resilience, the factors determining resilience, opportunities for intervention and the development of resilience during adolescence, coping strategies, and academic achievement. The theoretical analysis provides the necessary conceptual framework for the empirical study and enables the research problem to be examined within the context of educational and developmental psychology.

The methodological section is organised around a clearly defined research aim, research objectives, questions and hypotheses, a description of the sample, the instruments employed, the ethical aspects of the study, and reliability analysis. This structure ensures a logical connection between the theoretical propositions and their subsequent empirical examination.

The study employs a quantitative, correlational, and cross-sectional research design, which is appropriate given its aim of identifying the relationships between psychological resilience, coping strategies, and academic achievement, as well as differences associated with specific demographic characteristics. The three main hypotheses are clearly formulated and logically derived from the theoretical model: a positive relationship is expected between resilience and coping, between coping and academic achievement, and between resilience and academic achievement.

The research sample comprises 110 students aged 13–15 from Polykastro Gymnasium. The sample includes 62 girls and 48 boys, with participants also being relatively evenly distributed by grade: 54 students in the second grade and 56 students in the third grade of lower

secondary education. This structure allows for comparative analyses by gender, age, and grade level, although the inclusion of students from a single school naturally limits the broader generalisability of the findings to the overall population of Greek students.

A methodological strength of the study is the use of a combination of self-report psychological instruments and an objective measure of academic performance. Academic achievement is operationalised through the students' overall grade point average for the academic year, obtained from official school records rather than through students' subjective self-assessment. This may be regarded as a significant methodological advantage, as it reduces the risk of all three principal variables being measured exclusively by means of the same type of self-report method.

The statistical analyses were conducted using SPSS, with the range of statistical methods applied being sufficiently diverse and appropriate to the research objectives.

Overall, the methodology may be assessed as appropriately designed and consistent with the aims and hypotheses of the dissertation. Its strengths include the clear operationalisation of the main constructs, the use of well-established psychological instruments, the inclusion of an objective measure of academic performance, and the application of an appropriate range of statistical methods. The methodological limitation that should be taken into account when interpreting the findings stems primarily from the cross-sectional nature of the study: the identified relationships allow conclusions to be drawn regarding associations between the variables, but do not permit definitive conclusions concerning causal relationships. This limitation is also acknowledged by the author.

Considerable attention is devoted to the analysis of the findings. In addition to examining resilience and coping, correlation and regression analyses are employed to establish the relationships among the three central constructs, supplemented by analyses of differences according to demographic characteristics. Particularly significant is the attempt to integrate the findings into a comprehensive interpretative model in which resilience, coping strategies, and academic achievement function as interrelated components of adolescent adaptation.

The discussion and concluding section extend beyond the statistical presentation of the findings by providing their psychological interpretation and relating them to the research problem under investigation. The author concludes that higher academic achievement is associated with greater psychological resilience and a stronger ability to cope with problems, while resilience itself is also associated with the ability to manage problems effectively. The

identification of the practical implications of the findings should also be positively evaluated, particularly those aimed at fostering resilience, problem-solving skills, stress management, and supportive relationships within the school environment.

Overall, the methodological framework of the dissertation may be assessed as well structured, consistently applied, and fully aligned with the requirements for scientific research in the field of psychology.

3. Scientific and Applied Scientific Contributions of the Dissertation

- The relationship between psychological resilience, coping strategies, and academic achievement among adolescent students is substantiated both analytically and empirically. The findings allow the three constructs to be considered not in isolation, but as interrelated components of the broader system of academic and psychosocial adaptation.
- The understanding of psychological resilience as a dynamic adaptive resource associated both with the ability to cope with difficulties and with adolescents' academic functioning is further developed. The findings support the view that resilience should not be interpreted solely as a stable personality characteristic, but rather as a process shaped through the interaction between individual and contextual factors.
- The role of coping strategies as a linking mechanism between psychological resources and academic behaviour is empirically established and theoretically interpreted. The empirical findings demonstrate a strong relationship between resilience and the ability to manage problems, as well as between coping and academic achievement, thereby extending existing models of adaptation to stress within the school environment.
- The findings provide an empirical basis for the development of school-based programmes aimed at fostering psychological resilience and adaptive coping strategies. They substantiate the need for student support to focus not only on academic skills, but also on problem-solving abilities, stress management, and effective coping with difficulties.
- A basis is established for differentiating and individualising psychological and educational support according to students' characteristics. The identified significance of age and family context may be taken into account when designing interventions tailored to the specific needs and resources of different groups of students.

- Practical guidelines are formulated for incorporating the development of resilience and coping skills into teacher training and school educational programmes. This extends the applicability of the findings beyond individual psychological interventions and directs them towards the systematic development of the school environment.
- The need for an integrated school–family approach to supporting adolescents’ academic and psychological functioning is substantiated. Taking into account the family environment, individual psychological resources, and school-related demands enables the development of more holistic strategies for prevention, support, and the promotion of students’ academic success and well-being.

4. Critical Comments, Recommendations, and Questions to the Doctoral Candidate

The following comments and recommendations may be made. The study was conducted with a sample of 110 students from a single school, which provides an adequate basis for carrying out the planned statistical analyses but limits the extent to which the conclusions can be unconditionally generalised to the broader population of students in Greece. In future research, it would be advisable to expand the sample by including students from different schools, regions, and socio-economic backgrounds, which would enhance the representativeness and external validity of the findings.

The second comment concerns the cross-sectional and predominantly quantitative nature of the study. This research design allows for the reliable identification of relationships between resilience, coping strategies, and academic achievement, but does not permit definitive conclusions regarding the direction or causality of the observed relationships. Future research would therefore benefit from the application of longitudinal and multi-method research designs that would allow these relationships to be examined over time and would incorporate additional sources of data, such as teacher assessments, qualitative interviews, indicators of school climate, parental support, and socio-economic context. This direction is also identified by the doctoral candidate herself as a perspective for future research.

These comments do not diminish the value of the research conducted; rather, they outline natural opportunities for its further extension, more in-depth investigation, and subsequent empirical validation.

Conclusion

Based on the overall evaluation of the dissertation, its scientific and applied scientific contributions, as well as the publications presented on the subject, I consider that the dissertation meets the requirements laid down in the Higher Education Act, the Academic Staff Development Act of the Republic of Bulgaria, and the Regulations for the Implementation thereof for the award of the educational and scientific degree of Doctor of Philosophy (PhD). No evidence of plagiarism has been identified. The number and quality of the peer-reviewed publications are in accordance with the established academic standards.

In view of the foregoing, I give my **positive assessment** and confidently recommend that the esteemed Scientific Jury award the educational and scientific degree of **Doctor of Philosophy (PhD)** in Professional Field **3.2. Psychology**, Doctoral Programme **Educational and Developmental Psychology**, to **GARIFALIA PETROS MITOLI**.

15 September 2026

Prepared by:

Veliko Tarnovo

Prof. Dr. V. Chavdarova